Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Directoraat-generaal
Economie en Digitalisering
Directie Algemene Economische Politiek

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Ons kenmerk
DGED-AEP / 107187537

Datum 10 juli 2026
Betreft De tweede productiviteitsagenda

Geachte Voorzitter,

Onze welvaart en welzijn zijn gebouwd op decennia van inzet door hardwerkende Nederlanders en innovatieve ondernemers, van multinationals tot mkb'ers. Van die inzet plukken wij vandaag de vruchten in de vorm van goede publieke voorzieningen, relatief hoge lonen en een weerbare economie. De Monitor Brede Welvaart en SDG's 2026 laten zien dat Nederlanders over het algemeen een hoge kwaliteit van leven hebben. Nederland is dus een fijn land om in te leven. Maar dit niveau van welvaart is geen vanzelfsprekendheid voor toekomstige generaties.[1] Dit kabinet wil waarborgen dat ook toekomstige generaties van deze hoge mate van welvaart kunnen blijven profiteren.[2] Daarom heeft het kabinet een structurele economische groei van 1,5% als doel gesteld om onze kwaliteit van leven te behouden. Die groei is nodig om ook in de toekomst onze voorzieningen, zoals zorg, onderwijs en defensie te kunnen betalen.

De ontwikkeling van de structurele economische groei laat echter een zorgwekkend beeld zien. Nederland groeide de afgelopen jaren sterk door recordhoge arbeidsparticipatie, maar de rek is daaruit. Nederland behoort tot de absolute koplopers in Europa qua arbeidsdeelname[3], de werkloosheid is laag (ook bij jongeren)[4] en de spanning op de arbeidsmarkt is sinds 2021 hoog.[5] Bijna iedereen die kan, werkt al. Door vergrijzing zal het arbeidsaanbod de komende decennia echter vrijwel niet meer toenemen.[6] Dat betekent dat niet alles meer kan: we moeten scherpere keuzes maken in waar we mensen en middelen inzetten. Verdere groei vraagt dus dat we het werk slimmer organiseren. De sleutel om een hogere economische groei te bereiken is dus arbeidsproductiviteit, zoals ook de adviezen van Draghi en Wennink laten zien.

[1] MBW en SDG's 2026 | CBS
[2] Kamerstukken II, 2025-26, kenmerk: 2026Z10310
[3] Gelijk in Europees perspectief? - Emancipatiemonitor 2024 | CBS
[4] Euro area unemployment at 6.3% - Euro indicators - Eurostat
[5] Spanning op de arbeidsmarkt | CBS
[6] Groei-economie minder vanzelfsprekend bij vergrijzing - DNB

Directoraat-generaal Economie en Digitalisering
Directie Algemene Economische Politiek

Ons kenmerk
DGED-AEP / 107187537

Afgelopen jaar was de groei van de arbeidsproductiviteit onverwacht hoog[7], onder andere door een vermindering in het aantal gewerkte uren.[8] Dit is echter een tijdelijk conjunctureel effect. De gemiddelde groei over het laatste decennium is slechts 0,3% geweest, zelfs inclusief de hoge gemeten groei van afgelopen jaar.[9] Dat is veruit onvoldoende om onze groeidoelstellingen te halen. Bij een economische groei van slechts 0,3 procent zijn scherpe keuzes onvermijdelijk. De ruimte om te investeren in maatschappelijke opgaven, zoals defensie, infrastructuur en onderwijs, is dan beperkt. Als we ons groeidoel halen, is onze economie na vijf jaar ongeveer 92 miljard euro groter. Dat zorgt voor meer ruimte om te investeren en om onze brede welvaart te behouden.

In september 2025 hebben de ministers van Economische Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de eerste stap gezet om dit tij te keren met de eerste productiviteitsagenda op onder meer innovatie, bedrijfsfinanciering, onderwijs en arbeidsmarkt. Ook is er een Productiviteitsraad in oprichting. De taakopdracht van de Productiviteitsraad is inmiddels formeel vastgelegd in een instellingsbesluit en de leden zijn benoemd, waardoor zij kunnen starten met de voorbereiding van hun eerste advies aan het kabinet. In het instellingsbesluit van de productiviteitsraad is ook opgenomen dat de SER een schriftelijke reflectie zal geven op het advies van de raad. Het advies van de productiviteitsraad en de reflectie van de SER daarop vormen samen de basis voor de jaarlijkse productiviteitsagenda en worden betrokken in de besluitvorming van de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat.

Deze brief vormt een onderdeel van de bredere kabinetsaanpak voor toekomstbestendige welvaart. De hoeveelheid groei is geen knop waar de overheid direct aan kan draaien, maar het doel is onhaalbaar zonder de productiviteit van Nederland blijvend te verbeteren. Daarom is dit geen dossier dat bij één departement belegd kan worden, maar een kabinetsbrede opgave. Deze brief staat dus niet op zichzelf. De productiviteitsagenda presenteert hier een overzicht van de voortgang en ambities van diverse interdepartementale beleidstrajecten met de inzet op productiviteitsgroei als rode draad. Binnen de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat werkt het kabinet ook aan productiviteitsgroei door investeringen aan te jagen, belemmeringen weg te nemen en kansrijke interventies uit te voeren, bijvoorbeeld door met gerichte keuzes het onderwijs te versterken en door belangrijke randvoorwaarden voor het vestigingsklimaat te versterken. Deze acties worden beschreven in de parallel verzonden brieven over de update van deze Taskforce en de Nationale Talentstrategie.[10]

Voor de tweede productiviteitsagenda is gekeken naar aanvullende thema's ten opzichte van de eerdere agenda die belangrijk zijn voor economische groei, maar

[7] De stijging is te verklaren door een daling van het aantal gewerkte uren door ZZP'ers, die niet volledig werd gecompenseerd door stijging van in loondienst gewerkte uren.
[8] Arbeidsproductiviteit Nederlandse economie 2,4 procent hoger in 2025 | CBS
[9] Arbeidsproductiviteit Nederlandse economie 2,4 procent hoger in 2025 | CBS
[10] Brieven Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat

Directoraat-generaal
Economie en Digitalisering
Directie Algemene Economische Politiek

Ons kenmerk
DGED-AEP / 107187537

in het huidige politieke debat nog te vaak onderbelicht blijven. Denk hierbij aan de adoptie van nieuwe technologieën in het mkb, het wegnemen van Europese handelsbarrières voor diensten en het stimuleren van economische bedrijvendynamiek. Met deze agenda geeft het kabinet ook invulling aan toezeggingen en verzoeken van uw Kamer. Aan het lid Brekelmans is tijdens het debat over de regeringsverklaring toegezegd om vóór de zomer met een agenda te komen. Daarbij geeft de agenda invulling aan het verzoek van de vaste commissie voor Economische Zaken[11] om in te gaan op productiviteitswinst op de werkvloer. Daarnaast is, in lijn met de toezegging aan het lid Sneller tijdens het Commissiedebat[12], aandacht voor de productiviteit van de publieke sector, met een gerichte focus op de Rijksoverheid via de taskforce Slagvaardige Overheid.

[11] Toezegging 2026Z08175; DNB: Waar gaat de tijd naartoe? Niet-kerntaken op het werk: ruimte voor productiviteitswinst?
[12] Toezegging bij Verdienvermogen van Nederland | Tweede Kamer der Staten-Generaal

Productiviteitsgroei als basis voor brede welvaart

Verleden

Nederland heeft een **hoge brede welvaart** opgebouwd, dankzij decennia van inzet, ondernemerschap en innovatie.

Nu

De groei van onze arbeidsproductiviteit vlakt af, terwijl de vergrijzing toeneemt. We zullen dus **slimmer moeten werken** om onze welvaart te behouden.

Jaarlijkse groei in de arbeidsproductiviteit, in % (met trend)

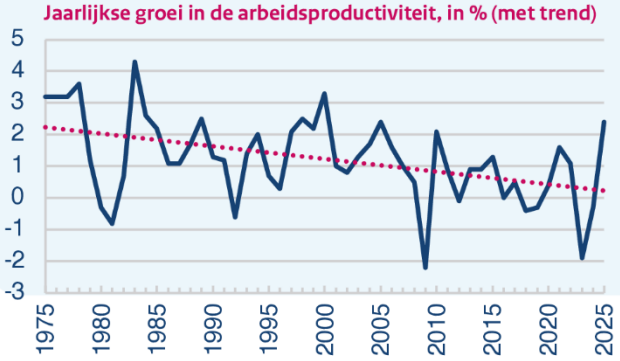

Toekomst

Brede welvaart voor toekomstige generaties is niet vanzelfsprekend. Daarom moeten we nu inzetten op **hogere productiviteitsgroei.**

Welvaart staat onder druk

35,5%
Grijze druk (2025)

Door vergrijzing moeten we met minder mensen méér doen

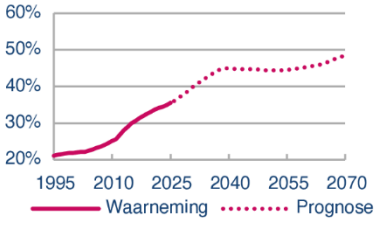

Aantal 65 plussers t.o.v. aantal 20- tot 65-jarigen

73,2% (31-12-2025)
Netto arbeidsparticipatie

Steeds meer mensen die kunnen werken, doen dat

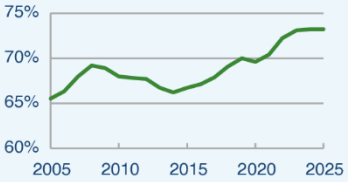

Aandeel werkzame beroepsbevolking 15 t/m 74 jaar

2,3%
R&D uitgaven (2024)

Investeringen blijven achter

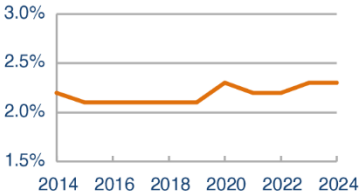

Publieke en private R&D uitgaven in % van het bbp in lopende prijzen

We gaan onverminderd door met:

- **Een goed opgeleide beroepsbevolking**
- **Goed functionerende arbeidsmarkt**
- **Digitalisering, innovatie en adoptie stimuleren**
- **Interne markt versterken**
- **Toegang tot passende financiering**

Twee nieuwe thema's:

1. Verhogen van vernieuwing in de economie
2. Efficiënter werken in de overheid

Twee voorbeelden waar we op inzetten:

Academische spin-offcreatie:
Kennis omzetten in nieuwe bedrijven, producten en toepassingen.

Leven Lang Ontwikkelen:
Werkenden en werkzoekenden helpen hun vaardigheden blijvend te ontwikkelen.

De Productiviteitsraad is opgericht en zijn advies zal de basis vormen voor de jaarlijkse productiviteitsagenda.

De productiviteitsagenda

6 overkoepelende thema's

Een goed opgeleide beroepsbevolking	Goed functionerende arbeidsmarkt	Digitalisering, innovatie en adoptie	Interne markt en economische dynamiek	Toegang tot passende financiering	Slagvaardige overheid en regeldruk
In uitvoering / *In voorbereiding* / *Nadere verkenning*					
De eerste productiviteitsagenda					
1 Versterken funderend onderwijs *(versterkingsagenda taal en andere basisvaardigheden in voorbereiding)*	1 Verminderen van onzekerheden en verplichtingen voor (kleine) ondernemers bij loon-doorbetaling bij ziekte *(wetsvoorstel in voorbereiding)*	1 Verhogen R&D-uitgaven *(alle acties uit R&D-actieplan in verkenning)*	1 Meer eenheid in EU-regels als uitgangspunt *(lopende Nederlandse inzet)*	1 Stimuleren medewerkersparticipatie voor start- en scale-ups *(wetsvoorstel in voorbereiding)*	1 Verminderen van regeldruk bij ondernemers *(97 regels aangepast en aanpassing van 306 regels in gang gezet)*
2 Verbeteren loopbaanoriëntatie- en begeleiding *(financiering geregeld, wordt uitgevoerd door scholen)*	2 Stimuleren productiviteitsgroei zelfstandigen *(verkenning in afronding)*	2 Realiseren randvoorwaarden digitale infrastructuur (AI-fabriek) *(AI-expertisecentrum 2026 van start)*	2 Harmonisering van etiketteringsregelgeving *(geagendeerd bij Commissie)*	2 FinancieringsGids *(FinancieringsGids live)*	
3 Vergroten aantal digitale professionals *(initiatieven gericht op instroom, omscholing en ontwikkeling van digitaal talent)*	3 Verbeteren matching op de arbeidsmarkt *(werkcentra operationeel en CompetentNL live)*	3 Ondersteunen (mkb)ondernemers bij digitalisering via de EDIHs *(EDIHs operationeel)*	3 Invoeren Marktremedie-bevoegdheid *(wetsvoorstel in voorbereiding)*	3 Aanpassen BMKB *(verkenning in afronding)*	
4 LLO-infrastructuur *(verkenning opgestart)*		4 Opschalen beleids-experimenten in de bouw- en metaalsector *(beleidsexperimenten lopen)*		4 Onderzoeken fiscale durfkapitaalregeling *(onderzoek afgerond en vormt basis voor actie 9)*	
				5 Doorontwikkelen non-bancaire markt *(Finankeur begonnen met audits)*	
				6 Versterken kapitaalmarktunie *(kopgroep binnen EU gevormd)*	
De tweede productiviteitsagenda					
5 Talent selecteren, opleiden en behouden via de talentstrategie	4 Hervormen van de transitievergoeding	5 Oprichting Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie	4 Verbeteren grensoverschrijdende dienstverlening	7 Oprichting Nationale Investeringsinstelling	2 Versterken productiviteit en vernieuwing Rijksdienst
	5 Vergroten bekendheid van de Werkcentra	6 Stimuleren academische spin-offcreatie en oprichting nationale Technology Transfer Office	5 Harmonisatie Europees faillissementsrecht	8 Blended Finance instrument	3 Vereenvoudigen en schrappen van regels via nieuwe aanpak regeldruk *(raakt aan actie 1)*
	6 Wegnemen belemmeringen Wet verbetering poortwachter	7 Ontwikkeling model doorrekenen baten onderwijs en R&D	6 Bevorderen bedrijvendynamiek	9 Win-win-lening en EU-beleggingsrekening	4 Versterken digitale dienstverlening
	7 Studie Wendbare arbeids-markt en productiviteit	8 Opschaling *Shaping the Future of Work*		10 Fiscale investeringsaftrekken verbeteren	
	8 In kaart brengen oorzaken stijgende uitval door psychische problematiek			11 Bijdrage aan European Tech Champions Initiative	

Directoraat-generaal
Economie en Digitalisering
Directie Algemene Economische Politiek

Ons kenmerk
DGED-AEP / 107187537

De tweede productiviteitsagenda

1. Een goed opgeleide beroepsbevolking

Goed opgeleide mensen zijn onmisbaar voor productiviteitsgroei en om de ambities op het gebied van innovatie en transities, waaronder digitalisering te realiseren. Een lerende houding op de werkvloer is belangrijk voor innovatie binnen bedrijven. Door snelle technologische ontwikkelingen (zoals digitalisering en AI) veranderen banen continu en daarmee de eisen op de brede arbeidsmarkt. Bedrijven hebben moeite om geschikt personeel te vinden, terwijl er ook mensen vastzitten in banen met weinig toekomstperspectief. Daarnaast vraagt de adoptie van innovaties en digitale technologieën om voortdurende bij- en omscholing van bestaand personeel. Het ontwikkelen van digitale vaardigheden is daarmee ook onderdeel van de bredere digitale transitie.

Wat doen we?

Voor een goed opgeleide beroepsbevolking moeten de vaardigheden van huidige en toekomstige werkenden aansluiten bij de (veranderende) vraag van de arbeidsmarkt. Dit begint bij de basis: sterk funderend onderwijs en goede informatie over arbeidsmarktperspectieven bij het maken van studie- en beroepskeuzes. Met het Masterplan basisvaardigheden en de lerarenstrategie werkt het kabinet aan een stevige basis voor leerlingen en voldoende goede leraren. In dit verband werkt het kabinet aan de vernieuwing van het nationale curriculum met geactualiseerde en concrete kerndoelen die specificeren wat leerlingen moeten leren binnen het funderend onderwijs. De kerndoelen voor Nederlands, rekenen en wiskunde zijn naar verwachting op 1 augustus 2026 van kracht. Daarnaast werkt dit kabinet de Versterkingsagenda Taal en andere Basisvaardigheden uit. Hierbij ligt de nadruk op taalvaardigheid, omdat taal de basis is voor al het leren.[13] Voor het versterken van loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB) investeert het kabinet sinds 2023 structureel 33 mln. per jaar in het mbo. Binnen de Werkagenda MBO wordt gewerkt aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Daarnaast verkent het kabinet de vmbo-profielen voor een betere aansluiting op het MBO en de arbeidsmarkt. Met de recent door de Eerste Kamer aangenomen Wet verbetering aansluiting beroepsonderwijs-arbeidsmarkt (VABA)[14] kunnen onderwijsinstellingen nieuwe vormen van leren en werken aanbieden, en mogen zij kortere opleidingen aanbieden voor studenten met relevante leer- en werkervaring. Zo wordt het makkelijker om je op latere leeftijd te laten om- of bijscholen, wat bijdraagt aan productiviteitsgroei. Via LLO wil het kabinet werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt waarin leren en ontwikkelen vanzelfsprekend zijn op de werkvloer én voor onze beroepsbevolking. Het kabinet werkt dit in de komende periode verder uit**.** Zo is er een verkenning gestart naar varianten van een infrastructuur van leerrekeningen. Het kabinet ziet een belangrijke rol voor werkgevers en werknemers en hun organisaties. Via cao-afspraken, O&O-fondsen en sectorale samenwerkingsverbanden kunnen sociale partners leren en ontwikkelen op de

[13] Kamerstukken II, 2025-2026, nr. 31293-875.
[14] Nieuwe wet bevordert betere aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt | Rijksoverheid.nl

werkvloer stimuleren, de deelname aan scholing vergroten en bijdragen aan een leercultuur waarin een leven lang ontwikkelen vanzelfsprekend is.

Meer digitale professionals zijn cruciaal voor het verhogen van de productiviteit, omdat zij randvoorwaardelijk zijn voor de effectieve toepassing van AI-, data- en Cloud technologieën. In de Strategie Digitale Economie (SDE) is de ambitie gesteld om in 2030 één miljoen digitaal geschoolden te hebben. Om dit doel te behalen zijn concrete acties opgenomen in het Actieplan Groene en Digitale Banen (AGDB). Het kabinet versterkt het digitale talentlandschap via verschillende initiatieven gericht op instroom, omscholing en ontwikkeling, waaronder de in oprichting zijnde Taskforce Data, AI en Cloud Talent, de door HBO-i geïnitieerde studiekeuzecampagne "De wereld is ICT. Studeer het" en het door werkgevers geïnitieerde Switch-to-Digital. Daarnaast zijn door het opleidingsfonds arbeidsmarkt ICT (CA-ICT) ontwikkelpaden voor diverse digitale functies ontwikkeld. Deze paden worden in 2026 verder uitgebreid op het domein van cybersecurity.

Wat is de volgende stap?
Het kabinet werkt aan een Talentstrategie die zich richt op het bevorderen van een productievere arbeidsmarkt waarin we het werk slimmer en anders organiseren. Ook nemen we gerichte maatregelen om mensen beter op te leiden en begeleiden naar cruciale opgaven voor onze toekomstige welvaart. We verbinden daarin beleid op het terrein van arbeidsmarkt, onderwijs, migratie en fiscaliteit met elkaar. Daarmee zetten we de stap van losse sectorale aanpakken naar een samenhangende inzet voor een productievere, wendbare en weerbare beroepsbevolking. Uw Kamer wordt gelijktijdig met deze brief geïnformeerd over de Talentstrategie.

2. Goed functionerende arbeidsmarkt

Een goed functionerende arbeidsmarkt is cruciaal om talenten van werknemers te benutten en werkgevers de ruimte te geven om mee te bewegen met ontwikkelingen. Zo versterken we de productiviteit. Hiervoor is het onder andere belangrijk dat werkgevers en werknemers elkaar soepel kunnen vinden. Een arbeidsmarkt die mobiliteit faciliteert kan hieraan bijdragen. Op dit moment gebeurt dat nog onvoldoende onder meer door een sterke tweedeling: flex is te flex en vast te vast. Als gevolg daarvan zijn werkgevers terughoudend om mensen in vaste dienst te nemen door de verplichtingen en risico’s die daarmee gepaard gaan, met name voor het mkb. Tegelijkertijd ervaren flexwerkers en zelfstandigen juist onzekerheid over hun inkomen en toekomst. Het is de ambitie van dit kabinet om in overleg met sociale partners de arbeidsmarkt op deze punten te hervormen om zo de beweging te maken van baanzekerheid naar werkzekerheid. Voor een goed functionerende arbeidsmarkt zijn duurzaam inzetbare werkenden van groot belang. En tegelijk is werk voor de gezondheid van mensen van belang. De toenemende uitval en arbeidsongeschiktheid, vooral onder werkenden met mentale gezondheidsklachten, is dan ook zorgwekkend. Als mensen ziek uitvallen of minder fit aan het werk zijn, heeft dat naast individuele gevolgen ook negatieve gevolgen voor de arbeidsproductiviteit in Nederland. Het kabinet zet samen met

werkgevers en werknemers in op preventie om uitval door werk te voorkomen en de instroom in arbeidsongeschiktheidsregelingen te verkleinen.

Voor een goed functionerende arbeidsmarkt is de bijdrage die sociale partners leveren van groot belang. Via cao-afspraken en sectorale initiatieven bevorderen sociale partners onder meer arbeidsmobiliteit, van-werk-naar-werkbegeleiding, duurzame inzetbaarheid, een leven lang ontwikkelen en de ontwikkeling van vaardigheden die aansluiten bij veranderende arbeidsmarktvraag.

Wat doen we?
Het kabinet heeft verschillende wetsvoorstellen in voorbereiding die werkgevers meer wendbaarheid geven en werkenden meer zekerheid bieden. Deze wetsvoorstellen dienen primair deze hoofddoelen uit het arbeidsmarktpakket, maar kunnen ook bijdragen aan de productiviteit. Bijvoorbeeld met het Wetsvoorstel Meer zekerheid flexwerkers[15] krijgen uitzendkrachten gelijkwaardige arbeidsvoorwaarden, schaffen we nulurencontracten af en worden draaideurconstructies met tijdelijke contracten aangepakt. Dit kan ervoor zorgen dat werknemers en werkgever meer investeren in opleiding en scholing. Deze investeringen in het menselijk kapitaal dragen positief bij aan onze arbeidsproductiviteit(sgroei). Met het Wetsvoorstel Re-integratieverplichtingen in het tweede ziektejaar geven we kleine en middelgrote werkgevers sneller duidelijkheid over het kunnen vervangen van een zieke werknemer. Naast de voorstellen uit het arbeidsmarktpakket is er een wetsvoorstel om het advies van de bedrijfsarts leidend te maken bij de re-integratietoets door het UWV. Het doel van deze voorstellen is om werkgevers meer zekerheid te geven tijdens het re-integratietraject van een zieke werknemer. Die zekerheid maakt dat bedrijven sneller voor vervanging kunnen zorgen en weer productief kunnen zijn. Daarnaast draagt het eraan bij dat de risico's die voortvloeien uit arbeidsongeschiktheid beter te dragen zijn voor werkgevers, waardoor bijvoorbeeld startende, innovatieve bedrijven mogelijk sneller mensen durven aan te nemen. Dit zou de allocatie op de arbeidsmarkt ten goede kunnen komen.

Een van de maatregelen uit de vorige productiviteitsagenda is de verbetering van de matching op de regionale arbeidsmarkt. De verbetering van de arbeidsmarktmatching is in gang gezet: in alle 35 arbeidsmarktregio's zijn Werkcentra operationeel. Voor alle vragen over werk en ontwikkeling kunnen werkzoekenden, werkenden en werkgevers terecht bij deze regionale loketten waar publieke en private organisaties samenwerken, zodat iedereen de juiste hulp krijgt of naar de juiste plek wordt doorverwezen. Ook is CompetentNL, de landelijke standaardtaal voor skills, succesvol live gegaan met ruim honderd aangesloten partijen. Dit maakt het makkelijker om vacatures en werkzoekenden op basis van skills aan elkaar te koppelen.

[15] Wetsvoorstel voor meer zekerheid flexwerkers aangenomen in Tweede Kamer | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl

Het kabinet onderzoekt de achterliggende oorzaken van de stijging van uitval wegens psychische problematiek. In lijn met motie Neijenhuis, brengt de minister van SZW daarom, samen met MVWS, oorzaken scherper in kaart zodat we kunnen komen tot oplossingsrichtingen. De Kamer wordt over de stand van zaken voor de volgende begrotingsbehandeling van SZW geïnformeerd. Ook op verschillende onderdelen van goed werkgeverschap lopen al waardevolle trajecten, onder meer over meer focus op preventie in het arbozorgstelsel en de inzet op een preventieve aanpak van psychosociale arbeidsbelasting (PSA) binnen bedrijven. Vanuit de met sociale partners afgesproken agenda voor duurzame inzetbaarheid, wordt daarnaast gewerkt aan het voorkomen en verlichten van zwaar werk, zoveel mogelijk bij de bron.

Wat is de volgende stap?
Om te bewegen naar een goed functionerende arbeidsmarkt is het de ambitie van het kabinet om in te zetten op het hervormen van de transitievergoeding zodat deze meer gericht is op het ondersteunen van mensen van werk naar werk. Zo wil het kabinet, zoals aangekondigd in het coalitieakkoord, werkgevers stimuleren om tijdig en voldoende te investeren in bij- en omscholing en zich maximaal in te zetten voor de re-integratieverplichtingen. Ook is het de inzet van het kabinet om de transitievergoeding op termijn aan de nieuwe LLO-infrastructuur te koppelen. Deze maatregelen vergroten de mobiliteit van werknemers en zorgen ervoor dat werknemers sneller op de meest productieve plekken terechtkomen.

Afgelopen periode is er gewerkt aan de verdere bewustwording van het bestaan van de Werkcentra via een publiekscampagne. Ook de komende tijd werkt het kabinet aan verdere bekendheid van de Werkcentra zodat zij hun bereik en effectiviteit kunnen vergroten.

Ook wil het kabinet inzetten op het wegnemen van belemmeringen in de Wet verbetering poortwachter, zoals bepaalde rapportageverplichtingen. Het kabinet beoogt aan de voorkant zoveel mogelijk onzekerheid wegnemen over sancties, meer helderheid verschaffen over verplichtingen en meer maatwerk en contactmogelijkheden tussen werkgever en werknemer toestaan. Het doel hiervan is ook om snelle re-integratie te bevorderen en werkgevers en werknemers te stimuleren te werken aan herstel. Een gezondere beroepsbevolking draagt namelijk bij aan het verhogen van de arbeidsproductiviteit.

Tot slot is in de vorige productiviteitsagenda een ambtelijke verkenning aangekondigd naar de mogelijkheden om ondernemend gedrag van zelfstandigen te stimuleren en faciliteren, waarbij onder andere wordt gekeken naar ondernemersregelingen en maatregelen op fiscaal, arbeidsrechtelijk en sociale zekerheidsgebied. De ministeries van Economische Zaken en Klimaat, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Financiën voeren momenteel een ambtelijke verkenning uit naar wendbaarheid en productiviteit op de arbeidsmarkt: Studie Wendbare Arbeidsmarkt en Productiviteit (SWAP). Hierbij wordt naast de doorgroei van kleine ondernemers ook gekeken naar de effecten van

arbeidsmarktbeleid op zaken als allocatie van werkenden, innovatie en menselijk kapitaal. Uw Kamer wordt hierover dit najaar nader geïnformeerd.

3. Digitalisering, innovatie en adoptie

Nederland heeft een sterke en brede basis van kennisinstellingen, innovatieve bedrijven en een goed ontwikkelde digitale infrastructuur. Echter wordt er op dit moment met 2,3% bbp nog te weinig geïnvesteerd in R&D en dreigen investeringen terug te vallen naar 2%. Daarbij heeft het brede peloton van kleine en middelgrote bedrijven moeite met de adoptie van geavanceerde (digitale) technologieën, waardoor de productiviteitsverschillen tussen bedrijven toenemen. Ten slotte behoren Nederlandse universiteiten qua publicaties tot de Europese top, maar lukt het nog niet om dit voldoende te valoriseren: om te zetten in nieuwe bedrijven (spin-offs)[16], diensten en technologieën. Blijvend investeren in (sociale) innovatie en een betere adoptie van digitale technologieën zorgt ervoor dat we productiever kunnen werken en onze (doorbraak)innovatiekracht kunnen versterken.

Wat doen we?

Het kabinet continueert zijn inzet volgens het 3%-R&D-actieplan[17], zoals het uitwerken van een R&D-lanceerplatform en het doorontwikkelen van het innovatie-instrumentarium, zodat we onze innovatiekracht en ons verdienvermogen blijvend versterken. Daarnaast ondersteunt het kabinet bedrijven in met name de maakindustrie via de Europese Digitale Innovatie Hubs (EDIHs). Het kabinet heeft deze hubs verlengd tot 2028 om adoptie van geavanceerde technologieën te stimuleren, zodat we nog *slimmer* kunnen werken. Daarnaast co-financiert het kabinet het Smart Industry programma van FME, Metaalunie en TNO om o.a. nieuwe innovatieve methodieken te ontwikkelen die de productiviteit van de maakindustrie versterken. Deze methodieken worden opgeschaald via de EDIH's. Ook loopt sinds eind 2024 het beleidsexperiment *Shaping the Future of Work* dat mkb-bedrijven in de bouw, de techniek en de maakindustrie ondersteunt bij het ontwikkelen en toepassen van arbeidsbesparende, mensgerichte innovaties voor fysiek werk. Daarbij ontwikkelen werknemers samen met o.a. technologische en organisatorische experts innovaties die beter aansluiten op de praktijk op de werkvloer, wat ook kan bijdragen aan sociale innovatie.

Wat is de volgende stap?

Voor de realisatie van technologische doorbraken werkt het kabinet aan de oprichting van een Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI), dat een hoge risicotolerantie combineert met snelle, flexibele besluitvorming en financiering over de gehele innovatieketen. De Kamer wordt spoedig geïnformeerd over de vervolgstappen richting de oprichting van een NADI. Het kabinet verkent tevens de mogelijkheden voor structurele financiering voor academische spin-offcreatie gekoppeld aan ondernemersvriendelijke voorwaarden, in lijn met de

[16] Wennink (2025). www.rapportwennink.nl
[17] Kamerstukken II, 2024-25, 33 009, nr. 165

motie van het lid Oualhadj[18], en een nationale *Technology Transfer Office* (TTO) om de economische en maatschappelijke baten van onderzoeken verder te vergroten.

Stichting Economisch Onderzoek (SEO) heeft in opdracht van het ministerie van OCW onderzocht hoe de maatschappelijke en economische effecten van investeringen in onderwijs en R&D systematisch kunnen worden gekwantificeerd.[19] Op basis hiervan verkent het kabinet hoe een model kan worden ontwikkeld voor het doorrekenen van deze baten en informeert het uw Kamer in het najaar over de vervolgstappen. Daarnaast werken EZK en SZW aan een opschaling van *Shaping the Future of Work* vanuit het perspectief van productiviteitsgroei en duurzame inzetbaarheid, zodat werk minder belastend, beter vol te houden en productiever wordt. Daarbij wordt voortgebouwd op de ervaringen en lessen uit het beleidsexperiment. Over de resultaten van het beleidsexperiment en de verdere invulling van deze opschaling wordt u na de zomer nader geïnformeerd.

4. Interne markt en economische dynamiek

Voor productiviteitsgroei is voortdurende vernieuwing nodig. Dat betekent dat talent, ruimte en kapitaal doorstromen van verouderde naar nieuwe, innovatieve bedrijven. Het is daarom zorgwekkend dat de Nederlandse bedrijvendynamiek sinds 2008 structureel daalt.[20] Volgens het CPB verlaagde deze afname de jaarlijkse productiviteitsgroei met 0,2 procentpunt.[21] Daarbij is het steeds belangrijker dat onze bedrijven ook gebruik kunnen maken van de Europese interne markt om op te schalen. Er zijn de afgelopen jaren stappen gezet om de interne markt voor goederen te verbeteren. Tegelijkertijd kent de interne markt nog altijd toenemende handelsbarrières en fragmentatie, waardoor de handel tussen lidstaten onder druk staat en verdere inspanningen noodzakelijk blijven. Veel van onze bedrijven zijn actief in de dienstensector; deze bedraagt maar liefst driekwart van onze economie. Ook in de toekomst zal veel van de vernieuwing in de economie hier vandaan komen. De interne markt voor diensten blijft achter: door allerlei regels en obstakels kunnen de kosten van grensoverschrijdende dienstverlening in de EU ruim verdubbelen. Internationale onderzoeken tonen aan dat verlaging van deze intra-Europese handelsbelemmeringen een eenmalige groei van 2 à 3% kan opleveren.[22] Daar bovenop kan betere Europese integratie ook meer concurrentie opleveren en bedrijven in staat stellen om een grotere schaal te bereiken. Na de invoering van de Dienstenrichtlijn (2006) verdween de aandacht hiervoor lange tijd naar de achtergrond. Pas recent staat dit onderwerp weer nadrukkelijk op de agenda.[23]

---

[18] Kamerstukken II, 2025-26, 32 637, nr. 746
[19] Slimme investeringen - Naar een kwantificering van de BBP-effecten van investeringen in onderwijs en onderzoek en ontwikkeling (SEO)
[20] Proces van creatieve destructie verzwakt in Nederland (CPB)
[21] Vegen nieuwe bezems schoner dan oude? De rol van bedrijvendynamiek in de groei van productiviteit (CPB)
[22] Europese Rekenkamer, IFO-instituut, Europese Centrale Bank
[23] Europese Rekenkamer

Directoraat-generaal Economie en Digitalisering
Directie Algemene Economische Politiek

Ons kenmerk
DGED-AEP / 107187537

Wat doen we?
Met de interne-marktactieagenda stellen we prioriteiten om de interne markt te versterken.[24] In de agenda zijn 20 concrete acties opgenomen met als doel om concrete ongerechtvaardigde belemmeringen weg te nemen. Sommige acties worden op nationaal niveau uitgevoerd, andere in Benelux of Europees verband. Daarin is aandacht geweest voor de meldplicht bij grensoverschrijdende detacheringen, het opheffen van de verzwaarde toegangsprocedure voor vijftien beroepen en betere informatievoorziening voor dienstverrichters. Een recent voorbeeld is de Benelux-oproep aan de Europese Commissie om de erkenning van beroepskwalificaties binnen de EU sneller en transparanter te maken.

Naast het wegnemen van belemmeringen binnen de interne markt zet het kabinet zich in voor randvoorwaarden die bijdragen aan economische dynamiek en concurrentievermogen. Om de economische dynamiek te versterken en de bescherming van werknemers te waarborgen, neemt het kabinet belemmeringen op de arbeidsmarkt weg, pakt het schijnconstructies aan en bouwt het prikkels af die arbeid en kapitaal vasthouden in laagproductieve sectoren. Daarbij is het van belang om de afhankelijkheid van (te) laagbetaalde arbeid te verminderen en verstoringen op de arbeidsmarkt terug te dringen. In dat kader pakt het kabinet constructies met schijnzelfstandigen (zzp'ers) aan door sinds 2025 weer te handhaven op schijnzelfstandigheid en een rechtsvermoeden van werknemerschap in te voeren voor schijnzelfstandigen met een laag uurtarief. Daarnaast worden met strengere regels en een vergunningsstelsel voor uitzendbureaus en andere uitleners misstanden aangepakt, met name waar wet- en regelgeving wordt ontweken of omzeild. Ook is de capaciteit van de Nederlandse Arbeidsinspectie versterkt.

Wat is de volgende stap?
Nederland is in internationaal perspectief één van de meest open landen voor dienstenhandel en heeft de afgelopen decennia veel stappen in de goede richting gezet. Maar er kan nog meer. Het kabinet zal jaarlijks een voortgangsrapportage sturen over de 20 acties van de interne-marktactieagenda. Daarnaast zet het kabinet in op harmonisatie van wet- en regelgeving voor ondernemers die diensten aanbieden. In dat kader ligt de prioriteit bij de uitwerking van het Skills Portability Initiative van de Europese Commissie, voorzien voor het najaar van 2026, waarbij het kabinet pleit voor verdere harmonisatie van de dienstenmarkt in combinatie met gerichte vereenvoudiging. Ook zet het kabinet in op het verminderen van regeldruk en op het versterken van het mandaat van de Europese Commissie om strenger te handhaven op nationale barrières in dienstensectoren die slechts in een beperkt aantal lidstaten voorkomen. Daarnaast wordt ingezet op de ontwikkeling van een 28ste regime dat daadwerkelijk aansluit bij de behoeften van werknemers en bedrijven, bijdraagt aan de versterking van de concurrentiepositie van de EU en waarbij ontduiking van

[24] Open overheid

werknemersbescherming wordt voorkomen.[25] Tot slot neemt Nederland, mede op verzoek van de Europese Commissie, binnen de Benelux het voortouw bij verdere integratie van de dienstenmarkt, te beginnen met voorstellen om de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties te verbeteren.

Het kabinet werkt verder aan het creëren van een gelijk speelveld voor bedrijven en sectoren om op die manier de dynamiek van de Nederlandse economie te verbeteren. Hiervoor bouwen we (fiscale) stimulering af die onderscheid maakt tussen bijvoorbeeld arbeidsvormen en sectoren. Daarnaast zet het kabinet zich onverminderd in voor de aanpak van misstanden op de arbeidsmarkt. Op die manier wordt immers het gelijke speelveld omzeild. Verder bevorderen we bedrijvendynamiek via verdere integratie van de Europese interne markt en harmonisatie van het faillissementsrecht, zodat niet-levensvatbare bedrijven makkelijker kunnen uitstappen. Nationaal borgen we eerlijke concurrentie door het mededingingsinstrumentarium te moderniseren met de Markt Remedie Bevoegdheid (MRB) en het concurrentiebeding te moderniseren, zodat werknemers makkelijker kunnen doorstromen naar andere werkgevers.

5. Toegang tot passende financiering
Voor veel startups en kleine bedrijven vormt het verkrijgen van financiering nog te vaak een drempel. Toegang tot passende financiering stelt bedrijven in staat om te investeren in innovatie, procesverbetering en talent, wat de groei en productiviteit van bedrijven versterkt. De financieringsmarkt en het financieringsinstrumentarium functioneren over het algemeen goed, maar er zijn nog knelpunten: de beschikbaarheid van durfkapitaal voor innovatieve startups in een vroege en risicovolle fase, financiering voor scale-ups in latere groeifases (met name boven de 50 miljoen euro), kleinere kredieten voor mkb-bedrijven (tot 1 miljoen euro) en de aansluiting op de Europese financieringsmarkt.[26]

Wat doen we?
Voor startups en scale-ups verbreedt het kabinet de toegang tot groei- en innovatiefinanciering door medewerkersparticipatie via aandelenopties fiscaal te stimuleren. Om groei- en financieringsknelpunten bij vroegefase startups en het kleinbedrijf te verminderen, heeft Dialogic onderzoek gedaan naar verschillende beleidsopties, waaronder een fiscale durfkapitaalregeling.[27] Uw Kamer heeft hierover een durfkapitaalbrief ontvangen.

De weg naar financiering voor het micro- en kleinbedrijf is een uitdaging. Daarom is de FinancieringsGids ontwikkeld om de toegang tot financiering voor ondernemers te bevorderen. Over de voortgang van de modernisering en verlichting van administratieve lasten in de BMKB-regeling is uw Kamer op 23 juni geïnformeerd. Daarnaast wordt de non-bancaire financieringsmarkt verder geprofessionaliseerd via de oprichting van Finankeur, dat per 1 januari 2026 de

[25] Zie standpunt kabinet: Toelichting invullen fiche mededeling. Het voorstel raakt niet aan arbeidsrecht.
[26] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/06/26/kies-voor-baten-ibo-bedrijfsfinanciering
[27] Onderzoek stimulering risicodragend kapitaal voor het mkb en startups | Rijksoverheid.nl

gedragscodes van Stichting MKB Financiering heeft overgenomen en met intensievere audits en kwaliteitscontroles hogere standaarden voor transparantie, zorgplicht en naleving in de sector borgt.

Het kabinet wil Nederlandse bedrijven beter laten profiteren van de Europese kapitaalmarkt, zodat bedrijven makkelijker toegang krijgen tot risicokapitaal, obligatiemarkten en grensoverschrijdende investeerders. Over de meest recente twee grote pakketten van de Europese Commissie over kapitaalmarktintegratie en toezichtcentralisatie en (aanvullende) pensioenen heeft uw Kamer BNC-fiches ontvangen.[28] Nederland blijft zich in een kopgroep met gelijkgestemde landen inzetten voor een ambitieuze uitwerking van deze voorstellen en voor snelle voortgang in de Raad, zodat de Europese kapitaalmarkt daadwerkelijk dieper en toegankelijker wordt voor investeringen in Nederlandse (groei)bedrijven. Ook vormt het kabinet een kopgroep met gelijkgestemde landen om betere regels voor financiering, zoals het faillissementsrecht, te harmoniseren.

Wat is de volgende stap?
Het kabinet verbetert de toegang tot financiering en richt daarvoor een Nationale Investeringsinstelling (NII) op.[29] Uw Kamer wordt na de zomer geïnformeerd over de scope en het ontwerp van de NII. Daarnaast vergroot het kabinet de beschikbare middelen voor opschalingsfinanciering door het uitwerken van een Blended Finance instrument onder Invest-NL. Dit instrument biedt zachtere voorwaarden aan om samen met private investeerders investeringen mogelijk te maken voor innovatieve- en transitiegerichte start- en scale-ups. Het instrument wordt in nauw overleg met de Europese Commissie uitgewerkt in verband met staatssteun goedkeuring.

We stimuleren het investeren door het beleggen van Nederlands spaargeld in de Nederlandse economie. In het coalitieakkoord is daarom opgenomen dat het kabinet een win-winlening onderzoekt en een EU-beleggingsrekening wil invoeren. In dat kader heeft uw Kamer met de aangenomen motie-Bontebal c.s. [30,31] verzocht om resterende structurele middelen uit het maatregelenpakket energieschok te reserveren voor verbetering van fiscale investeringsaftrekken, een win-win-lening en een EU-beleggingsrekening. Uw Kamer wordt met voorjaar 2027 nader geïnformeerd over de verdere uitwerking hiervan.

Ook maakt het kabinet waar mogelijk beter gebruik van Europese cofinanciering en investeringskansen. Met een bijdrage van 200 miljoen euro aan de tweede fase van het European Tech Champions Initiative (ETCI 2.0) wil het kabinet de financieringskloof voor Europese techbedrijven in de groeifase te dichten om zo de groei van Europese techkampioenen te versnellen.

---

[28] Beoordeling Voorstel Kapitaalmarktintegratie en Toezichtcentralisatie Pakket (KTP) | Publicatie | Rijksoverheid.nl
[29] Beleidsbrief Economische Zaken en Klimaat - een productieve en weerbare economie, het fundament voor een sterke samenleving | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
[30] Noodpakket energie, mobiliteit en economie | Tweede Kamer der Staten-Generaal
[31] Brief aan Eerste of Tweede Kamer - Nadere uitwerking maatregelenpakket energieschok

6. Slagvaardige overheid en regeldruk

Niet alleen de private sector is verantwoordelijk voor de productiviteitsgroei. Ook in het openbaar bestuur en onderwijs blijft de productiviteitsgroei achter. Nederland kent een grote collectieve sector, waar de tucht van de markt ontbreekt en prikkels voor productiviteitsgroei beperkt zijn. Daarom is het nodig om digitale processen te standaardiseren en procedures te stroomlijnen, zodat een slagvaardigere overheid met dezelfde personele inzet meer uitvoeringscapaciteit kan leveren, doorlooptijden kan verkorten en de kosten van publieke dienstverlening beter kan beheersen.

Een onderdeel hiervan is het fundamenteel vereenvoudigen van beleid en regelgeving. Regels zijn nodig voor een goed functionerende samenleving, denk bijvoorbeeld aan milieubescherming of veiligheid. Maar momenteel is de regeldruk voor burgers en bedrijven te hoog en dat gaat ten koste van productiviteit, dienstverlening en het ondernemingsklimaat. Het is positief dat Nederland dit jaar twee plaatsen is gestegen op de internationale ranglijst van meest concurrerende landen, maar er is nog ruimte voor verbetering. DNB-onderzoek laat zien dat een aanzienlijk deel van de werktijd opgaat aan administratie, overleg en andere niet-kerntaken, wat de noodzaak onderstreept om beleid en regelgeving fundamenteel te vereenvoudigen. De OESO concludeert dat regelgeving niet altijd een belemmering is, maar met name de administratieve drempels voor nieuwe bedrijven relatief hoog zijn in Nederland.[32]

Wat doen we?
Met de Taskforce Slagvaardige Overheid, de Commissie Toekomst Rijksdienst en de Vereenvoudigingswet werkt het kabinet aan een slagvaardigere en beter functionerende overheid. Daarnaast wordt sinds 2017 binnen het programma Kennis van de Overheid in samenwerking met IPSE studies onderzoek gedaan naar de productiviteit van de rijksdienst.[33] Ook doet de Algemene Rekenkamer momenteel op verzoek van de Tweede Kamer onderzoek naar de productiviteitsontwikkeling bij een selectie van uitvoeringsorganisaties van de Rijksoverheid.[34]

Om regeldruk voor ondernemers merkbaar te verminderen heeft het kabinet in september 2025 een nieuwe aanpak gepresenteerd. Daarbij is het doel om vóór de zomer van 2026 500 regels voor ondernemers te schrappen of de regeldruk daarvan te verminderen. Op dit moment heeft het kabinet 97 regels aangepast en is de aanpassing van 306 regels in gang gezet.[35]

Daarnaast toetst het kabinet nieuwe wet- en regelgeving standaard vooraf op de gevolgen voor ondernemers. Het Adviescollege Toetsing Regeldruk (ATR) speelt

[32] OESO – PMR-studie NL
[33] Deze onderzoeken zijn te vinden op: www.kennisvandeoverheid.nl
[34] Kamerstukken II, 2022-2023, 36 360, nr. 6 (motie Sneller/Slootweg)
[35] Regeldrukmonitor | Regeldrukmonitor

hierin een vaste rol en heeft recent een permanente status en een versterkt mandaat gekregen.[36]

Wat is de volgende stap?
Het kabinet werkt langs vier sporen aan concrete acties: fundamenteel vereenvoudigen, vernieuwing en productiviteitsverhoging van de Rijksdienst, het doorbreken van Haagse muren en uitstekende digitale dienstverlening.[37] Deze sporen zijn bedoeld om te zorgen dat de Rijksdienst zelf slagvaardiger wordt en beter in staat is om maatschappelijke opgaven beter te realiseren. Daarbij gaat het niet alleen om het beter functioneren van afzonderlijke departementen, maar ook om het versterken van het vermogen van de rijksoverheid om meer als één overheid op te treden. De eerste actieagenda is aan de Kamer verzonden.

Binnen de actieagenda wordt gewerkt aan vereenvoudiging van regels en processen. Het kabinet blijft zich de komende jaren focussen op het verminderen van regeldruk, niet alleen voor ondernemers maar bijvoorbeeld ook voor mensen, professionals en medeoverheden. De ambitie van dit kabinet om 500 regels te schrappen of te vereenvoudigen is dan ook geen eenmalige actie: er komt ook een vereenvoudigingswet. We brengen het aantal regels terug voor mensen en bedrijven, en maken ze eenvoudiger. We kijken niet naar afzonderlijke regels, maar naar hun uitwerking als geheel. We werken hierbij nauw samen met de medeoverheden, de publieke dienstverleners, toezichthouders en andere betrokken organisaties.

Daarnaast versterkt het kabinet de productiviteit en vernieuwing van de Rijksdienst, de samenwerking over domeinen en organisatiegrenzen heen en de digitale dienstverlening. Digitalisering, standaardisering en innovatie, waaronder de inzet van AI, worden gericht ingezet om de overheid eenvoudiger, slagvaardiger en doelmatiger te laten werken.

Tot slot
De opgave waar Nederland voor staat is helder: om onze welvaart en voorzieningen op peil te houden, is structureel hogere productiviteitsgroei noodzakelijk. Positief is dat na de eerste productiviteitsagenda ook op regionaal niveau en in sectoren aan eigen productiviteitsagenda's wordt gewerkt. Met deze tweede agenda zet het kabinet concrete stappen op de doorslaggevende terreinen: onderwijs, arbeidsmarkt, innovatie, interne markt, financiering en een slagvaardige overheid. Deze opgave is niet met één maatregel of in één kabinetsperiode op te lossen. Daarom houdt het kabinet de voortgang scherp in beeld, werkt het aan een jaarlijkse agenda en stuurt het op basis van advies van de Productiviteitsraad bij waar nodig. De uitdagingen zijn groot, maar de beweging is ingezet. Stap voor stap werkt het kabinet aan een productievere economie en aan brede welvaart voor huidige en toekomstige generaties.

---

[36] 1 januari 2026 (Staatsblad 2025, nr. 279, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, Titel: *Besluit van 9 oktober 2025 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Instellingswet Adviescollege toetsing regeldruk*).
[37] Opdrachtbrief slagvaardige overheid

Directoraat-generaal
Economie en Digitalisering
Directie Algemene Economische Politiek

Ons kenmerk
DGED-AEP / 107187537

De minister van Economische Zaken,
H.G. Herbert

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R.M. Letschert

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
J.A. Vijlbrief

De minister van Werk en Participatie,
A.A. Aartsen

De Staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Slagvaardige Overheid,
E. van der Burg